

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Васильєв К. К., д-р мед. наук;
Власенко В. М., канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І., канд. іст. наук;
Звагельський В. Б., канд. філол. наук;
Клименко В. А., канд. іст. наук;
Куліш А. М., д-р юрид. наук;
Лобко Н. В., канд. іст. наук;
Нестеренко В. А., канд. іст. наук

Видання рекомендовано до друку рішенням вченої ради юридичного факультету Сумського державного університету (протокол № 9 від 26.06.2013 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Суми, 21 травня 2013 р. / за заг. ред. В. А. Нестеренка. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів та молодих вчених ВНЗ України, виголошені в рамках II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 100 від 21 лютого 2013 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

4. Лукашенко І.Г. 232-а Сумсько-Київська дивізія / І.Г.Лукашенко. – Суми: Сумська обласна друкарня, видавництво «Козацький вал», 2000. – С.93-97.
5. Мурадян В.А. Вірність обов'язку: Докум. повість / В.А.Мурадян. – К.: Політвидав України, 1988. – С.133-134.
6. В сражениях за Победу: Боевой путь 38-й армии в годы Великой Отечественной Войны 1941-1945. – М.: Наука, 1974. – С.239-243..
7. Книга Скорботи України. Сумська область. Т.1. – Суми: «Мрія-1» ЛТД, 2003. – С.27-30.
8. Гончаров О. І. Суми. Меморіал Вічної Слави: Путівник / О.І.Гончаров. – Х.: Прапор, 1985. – С.16-18.

ОПАРІЙ О.С.

ПОЕТИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР УКРАЇНЦІВ

У фольклорі виражені етичний та естетичний ідеали народу, найважливіші принципи народної педагогіки. Народна творчість є важливою також для вивчення ментальності її носіїв. Як складова слов'янської словесності, український фольклор містить чимало спільного з усною народною творчістю неслов'янських народів. Однак, за свідченням науковців, найбагатший фольклор – все ж український, а самі українці *«одарені з природи великими музикальними здібностями і поетичним талантом, мають у порівнянні з іншими східнослов'янськими народами найбагатшу, найбільш розвинену народну поезію»* [1, с.42].

Українці, на думку багатьох дослідників, психологів, фольклористів (зокрема Є.Онацького, М.Цимбалістого, М.Шлемкевича, О.Кульчицького, а також М.Костомарова, І.Нечуя-Левицького, В.Липинського та ін.), характеризуються такими ознаками: інтравертність вищих психічних функцій у сприйнятті навколишньої дійсності; прояв сентиментальності, чуттєвості, любові до природи; анархічний індивідуалізм, що виявляється в різних формах цілеспрямованості до власної волі. Фольклор України складають, окрім українського, фольклор росіян, білорусів, поляків, кримських татар, німців, представників інших народів, що проживають у нашій країні. Поняття *«український фольклор»* стосується усної народної творчості українців, що проживають в різних регіонах України [2, с.9].

Характерною ознакою цього різновиду українського фольклору є віршована форма. Він складається з різних видових груп. Це передусім народні пісні. За походженням, змістом, часовою і функціональною прив'язкою весь цей багатий і різноманітний народнопісенний матеріал, у свою чергу, поділяється на низку груп і циклів. До найбільшої з них належать обрядові пісні.

Календарно-обрядові пісні тісно пов'язані з трудовою діяльністю людей, господарськими сезонами, календарними циклами у природі, святами, що в давнину мали на меті задобрювання божеств, сил природи. Найвиразніше виділяються в українському фольклорі календарні пісні зимово-новорічного циклу – колядки і щедрівки, весняного – веснянки, літнього – купальські, жнивварські пісні.

Колядки і щедрівки – величальні пісні, які своїм корінням сягають глибокої передхристиянської давнини. Вони були приурочені до одного з головних свят наших предків – дня зимового сонцестояння. Багата урочистість, обрядовість і пов'язані з цим святом звичаї і вірування в християнський час були значною мірою перенесені на Різдвяні свята, Новий рік, аж до Богоявлення.

З давніх-давен зберегли народні колядки і щедрівки свою магічно-побажальну сутність, величальний пафос. Звичаєм народного колядування охоплювалися всі члени сім'ї. Окремі колядки адресувалися господареві, господині, хлопцеві, дівчині, малим дітям [3, с.58]. У наш час з'явилися колядки та щедрівки, які ґрунтувалися на біблійних сюжетах. У них йшлося про народження, життя, муки і смерть Христа. Народні звичаї і обряди, пов'язані з весняним пробудженням природи, супроводжувалися співом, іграми і хороводами, що мають в Україні загальну назву – веснянки.

Веснянки та гайки зберегли давній хоровий та ігровий характер. Вони виконувалися разом з іграми, поділом на хори, які переспівувалися між собою; часто пісні хору перепліталися прозовими діалогами, супроводжувалися багатою мімікою, жестами.

Купальські пісні були поєднані з обрядами, приуроченими до літнього повороту Сонця, розквіту природи, буяння зелені. У купальських піснях йдеться про розпалювання обрядового вогнища і перестрибування через нього, сплітання вінків і пускання їх на воду, палення і топлення купальського деревця, молодіжні ігри.

Необрядові пісні – це друга велика група поетичного фольклору. До них належать народні думи, історичні пісні, соціально-побутові, ліричні пісні, жартівливі й танкові пісні, колискові.

Думи – притаманний тільки українському фольклорові вид поезії. Вони відзначаються речитативною формою, властивою для голосінь, нерівноскладовістю вірша, відсутністю строфи і оповідним (епічним) способом викладу. Думи розвинулися на ґрунті лицарської історії козацтва й найбільшого розквіту набули в XVI-XVII ст., але своїм корінням сягають традицій епічної творчості доби Київської Русі. Найдавнішими є думи про боротьбу козаків з татарами і турками, про страшну турецьку волю, про лицарську смерть козака, визволення з неволі, військові походи.

У думках оспівується героїзм і патріотизм у боротьбі проти тиранії й поневолення, утверджуються ідеали свободи, справедливості, честі, людської гідності, засуджуються зрадники, що «*заради лакомства нещасного*» зрікаються свого народу і віри. Творцями і виконавцями дум були здебільш самі ж козаки, зокрема талановиті співці, кобзарі, які були безпосередніми учасниками зображуваних подій. Близькі за змістом до дум історичні пісні, в яких оспівуються певні історичні події й особи, дається загальна характеристика конкретної епохи. Провідною в українській історичній пісенності є тема захисту і визвольної боротьби українського народу з чужоземними поневолювачами. Особливо велику групу складають історичні пісні про захист рідної землі козаками від ординських татаро-турецьких нападників, польсько-шляхетського і московського поневолення. У цю добу створено цілу галерею яскравих образів козацьких героїв, у народних історичних піснях знайшли відображення події гайдамаччини, боротьба опришків Карпат проти соціального і національного поневолення. Народні думи й історичні пісні – це справжній поетичний літопис українського народу.

Пісенний фольклор відображає традиційне піклування людей про дітей, їх виховання. Воно виявляється в численних колискових піснях і забавлянках, які виконуються для дітей дорослими, а також у піснях і приспівках, що їх співають самі діти. Сюди належать й ігрові дитячі пісні та вірші (заклички, примовки, лічилки, скоромовки) [4, с.62].

Отже, протягом століть усна народна творчість була чи не єдиним засобом узагальнення життєвого досвіду українського народу, втіленням народної мудрості, світогляду та ідеалів. Фольклор став віддзеркаленням не тільки найважливіших подій в історії України, а й зберіг численні архаїчні язичницькі мотиви і символи, які часто приховуються під покровом християнської традиції. Завдяки фольклорній спадщині ми можемо ознайомитися із побутом далеких поколінь українців, уявити їх свята і будні, сповнені магічних і захоплюючих обрядів.

1. Гунчик І. Оказіонально-обрядовий фольклор в дослідженнях українських вчених / І.Гунчик // Народна творчість та етнографія. – 2002. – №5-6. – С.31-43.

2. Гайдар Т. Жанри фольклору та відображення в них виховного ідеалу українців / Т.Гайдар // Українська мова та література в школі. – 2002. – №3. – С.9-12.

3. Бабишин С.Д. Дитячий фольклор в історико-педагогічному аспекті / С.Д.Бабишин // Народна творчість та етнографія. – 1990. – №1. – С.58-60.

4. Дмитренко М. Міфологічна школа в українській фольклористіці / М.Дмитренко // Дивослово. – 2005. – №7. – С.60-62.